

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Luka Bokal

Pametna obramba- prihodnost NATA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Luka Bokal
Mentor: doc. dr. Uroš Svetec

Pametna obramba- prihodnost NATA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvala

Hvala mentorju za strokovno pomoč in nasvete.

Hvala staršema, ki sta mi omogočila študij in mi stala ob strani.

Hvala vsej družini in prijateljem, ki ste verjeli vame.

Pametna obramba - prihodnost Nata

Diplomsko delo predstavi koncept pametne obrambe, ki je bil zasnovan znotraj organizacije Nata, v času zadnje finančne krize. Zaradi vse manjšega proračuna, ki ga države namenjajo svojim obrambnim oddelkom, je bilo potrebno najti primerno rešitev za nadaljno zagotavljanje in ohranjanje miru ter varnosti po svetu. Oblikovanje novih obrambnih programov je za mnogo držav postal prevelik finančni zalogaj, zato je pametna obramba idealna rešitev, zaradi principa združevanja in souporabe. Tako vsaka država prispeva svoje znanje, izkušnje in materialna sredstva za dobro vseh. S tem namenom je bilo ustvarjenih več mednarodnih projektov, ki so delujoči na različnih področjih, od vzpostavljanja primernih prostorov za helikopterje v Afganistanu, čiščenja obcestnih bomb z daljinsko vodenimi roboti, pa vse do ustvarjanja skupine strokovnjakov, ki nadzira operacije po svetu. V projekte, kot so SAC (Strateške zračne zmogljivosti), AGS (Zavezniški nadzor ozemlja) in drugi, je dejavno vključena tudi Slovenija.

Ključni pojmi: pametna obramba, Nato, finančno gospodarska kriza.

Smart defence - the future of Nato

The following thesis presents the smart defence concept, which was introduced to people by Nato in the time of the last financial crisis. Many countries were forced to shrink the budget for defence. So for this fact, searching for a new solution, regarding providing and maintaining peace and safety around the world, was needed. Shaping new defence programmes has become too much of a financial burden for a lot of countries and for that smart defence is because of pooling and sharing, an ideal solution. Every country contributes its own knowledge, experiences and funds for the good of all. Because of that, many multinational projects were designed, which are functional on various fields of expertise, like establishing helicopter facilities in Afghanistan, clearing roadside bombs with remotely controlled robots and creating group of deployable contract specialist. Slovenia is also active in these projects, like SAC (Strategic Airlift Capability), AGS (Alliance Ground Surveillance) and others.

Key words: smart defence, Nato, financial economic crisis.

KAZALO

1	UVOD	9
2	METODOLOŠKI OKVIR	11
2.1	Cilji in namen naloge.....	11
2.2	Hipoteze.....	11
2.3	Metodologija.....	11
2.4	Zgradba diplomske naloge.....	12
2.5	Temeljni pojmi in koncepti.....	12
2.5.1	Nato	12
2.5.2	Pametna obramba	13
3	PAMETNA OBRAMBA IN NATO	15
3.1	Vrh zveze Nato v Chicagu.....	15
3.2	Koncept pametne obrambe	15
3.2.1	Sodelovanje	16
3.2.2	Specializacija.....	16
3.2.3	Prednostna opredelitev nalog	16
4	RAZLOGI ZA NASTANEK	18
4.1	Finančno gospodarska kriza	18
4.1.1	Financiranje zveze Nato	20
4.1.2	Obrambni izdatki.....	21
4.1.2.1	Obrambni izdatki članic Nata	23
4.1.2.2	Obrambni izdatki Slovenije	23
4.2	Kriza v Libiji	25
5	PAMETNA OBRAMBA V PRAKSI	27
5.1	Skupna politična in strateška kultura kot dejavnik povezanosti držav	27
5.2	Mednarodni projekti	27
5.2.1	Vzdrževanje helikopterjev v Afganistanu	28
5.2.2	Strateške zračne zmogljivosti - SAC.....	28
5.2.3	AGS (VIR)	29
5.2.4	Ostali projekti.....	30
5.3	Vključenost Slovenije v mednarodne projekte	30

6	SKLEP.....	33
7	ZAKLJUČEK.....	35
8	LITERATURA.....	37

KAZALO SLIK IN PREGLEDNIC

Preglednica 4. 1: Petnajst držav z najvišjimi vojaškimi izdatki v letih 2011-2013	22
Preglednica 4. 2: Vojaški izdatki Slovenije (% BDP) v letih 2009 – 2015.....	25
Preglednica 5. 3: Specifikacije brezpilotnega letala Global Hawk Block 40.....	29
Preglednica 5. 4: Udeležba pripadnikov in pripadnic SVv MOM v letu 2014	32
Preglednica 5. 5: Mednarodne operacije s sodelovanjem SVv letu 2013	32
Slika 4. 1: Obrambni proračuni prvih 15 držav v letu 2013 (milijard dolarjev)	23
Slika 4. 2: Slovenski vojaški izdatki (2001-2012)	24
Slika 4. 3: Vojaški izdatki Slovenije (% BDP) v letih 1992 - 2015	24
Slika 5. 5: Global Hawk Block 40.....	30
Slika 5. 6: Udeležba pripadnikov in pripadnic SV v MOM v letu 2014.....	31

SEZNAM KRATIC

AGS	Alliance Ground Surveillance (Zavezniški nadzor ozemlja)
ANSF	Afghan National Security Forces (afganistanske nacionalne varnostne sile)
BDP	bruto domači proizvod
CFI	Connected Forces Initiative (Pobuda povezanih sil)
CH	Confoederatio Helvetica (Švicarska konfederacija)
EU	European Union (Evropska unija)
IISS	International Institute for Strategic Studies (Mednarodni inštitut za strateške študije)
ISAF	International Security Assistance Force (Mednarodna varnostna podporna sila)
JRKBO	jedrska, radiološka, kemična in biološka obramba
MOM	Mednarodne operacije in misije
MORS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
NATO (Nato)	The North Atlantic Treaty Organization (Organizacija severnoatlantskega sporazuma)
NRF	Nato Response Force (Natove odzivne sile)
NSK	Strateški koncept Nata
OZN	Organizacija združenih narodov
SAC	Strategic Airlift Capability (Strateške zračne zmogljivosti)
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute (Stockholmski mirovni inštitut)
SV	Slovenska vojska
UL OZN	Ustanovna listina OZN
VB	Velika Britanija
WEU	Western European Union (Zahodnoevropska unija)
ZAE	Združeni arabski emirati
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Skozi celotno zgodovino so se države povezovali med seboj. Razlogi za povezovanje so bili različni, v začetku zaradi razvoja poljedelstva in izmenjave blaga, kasneje pa tudi za zagotavljanje večje varnosti. Najprej se je to odvijalo v obliki osvajanj ozemelj v vojnah in posledično priključevanj, potem zaradi različnih interesov, v obliki vojaških paktov. Tako je 7000 let pr. n. št., v enem izmed najtemeljiteje raziskanih naselij Tell es Sultan pri Jerihu, sobivalo kar 3000 ljudi, ki so začeli razvijati poljedelsko prakso. V času Sumercev, okoli leta 2500 pr. n. št., se je pričelo strmoglavljanje vladarjev in osvajanje ozemelj. V začetku 19. stoletja pr. n. št. je prvih pet kraljev nove dinastije v Babilonu posvečalo napredek predvsem gradnji obrambnih naprav in poslopij, ozemlje so le malo povečali. Imperij je razširil Hammurabi z bojnimi pohodi, s čimer si je podredil veliko ozemlja in ljudi (Beazley, 23).

Kasneje v zgodovini, je primer zveze več suverenih držav, Švicarska konfederacija. Že samo ime, konfederacija oziroma sodržavje, pomeni državno zvezo dveh ali več suverenih držav, katere nastanek temelji na mednarodni pogodbi. Še dandanes je uradno ime Švice Confoederatio Helvetica (CH), kar v latinščini pomeni Švicarska konfederacija. Leta 1291 so trije t.i. prakantoni oziroma dolinske skupnosti, Uri, Schwyz in Unterwalden z namenom obrambe pred habsburškimi napadi, sklenile "večno zvezo", ki je postala jedro poznejše Švice. S tem so si članice obljubile medsebojno pomoč. Zveza se je začela hitro širiti. Pridružila so se jim še mesta Luzern, Zürich, Zug in Glasur ter Bern, ki so skupaj z Urijem, Schwyzom in Unterwaldnom oblikovale "zvezo osmih starih krajev" (Boden, 470).

V 20. stoletju, v času hladne vojne, so se povezale zahodnoevropske države in Severna Amerika. Natančneje se je to zgodilo 4. aprila 1949, ko je bil podpisan Severnoatlantski sporazum oz. Washingtonska pogodba, s čimer je bila ustanovljena zveza Nato. Podpisana je bila s strani zunanjih ministrov 12 držav- ZDA, Kanade, Francije, Velike Britanije, Belgije, Danske, Luksemburga, Italije, Nizozemske, Islandije, Portugalske in Norveške. Do današnjega dne je bilo vključenih še 16 drugih držav.

Širši okvir programske politike za delo zavezništva določa dokument imenovan Strateški koncept Nata (NSK), v katerem so opredeljene temeljne naloge in ambicije organizacije. Strateški koncept se prilagaja glede na dogajanje v svetu, saj se grožnje in izzivi spreminjajo. Če želi Nato zagotoviti varnostne potrebe članic, se mora ukvarjati tudi z novonastalimi globalnimi grožnjami kot so na primer terorizem, kibernetika varnost, klimatske

spremembe,... Pomembni so tudi primerni odzivi nanje- krizno upravljanje, raketna obramba, operacije v podporo miru.

Posamezno delovanje držav članic se je začelo tekom let in različnih operacij različno hitro razvijati. Od nekdanj so evropske države za obrambo namenjale manj sredstev kot ZDA, vendar se je v zadnjih letih ta razkorak še povečal. Razloge se lahko išče v nestrinjanju članic glede operacij (pomorska operacija v Libiji) ali v finančno gospodarski krizi, ki je močno prizadela države po vsem svetu. Posledično je bilo potrebno najti rešitev glede izvajanja vojaških operacij za tiste države, ki zaradi močnega znižanja obrambnih izdatkov niso bile več sposobne prispevati k skupni obrambi. Ideja o konceptu pametne obrambe je bila predstavljena na Varnostni konferenci v Münchnu leta 2011. Obramba tako poteka po sistemu kolektivne obrambe in varnosti znotraj zavezništva, pri čemer članice prispevajo vojaške in civilne zmogljivosti. S tem je bil sprožen proces razvoja, izgradnje in vzdrževanja ustreznih obrambnih zmogljivosti z namenom doseganja dolgoročne varnosti in stabilnosti.

Ustanovljeni so bili mednarodni projekti, znotraj katerih so združeni posamezniki in enote iz različnih držav, ki s svojim znanjem in zmogljivostmi prispevajo k izboljšanju varnosti po svetu.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Cilji in namen naloge

Cilji, ki si jih bom prizadeval doseči v diplomski nalogi, so sledeči:

- predstaviti koncept pametne obrambe in njegove začetke
- predstaviti cilje in izzive pametne obrambe v prihodnosti
- predstaviti pomen finančne krize za uveljavitev pametne obrambe
- predstaviti projekte pametne obrambe
- predstaviti sodelovanje Slovenije pri mednarodnih projektih v okviru pametne obrambe

2.2 Hipoteze

V diplomski nalogi bom preveril naslednji hipotezi:

H1: *Povezovanje držav in skupni projekti na obrambnem in varnostnem področju postajajo ključen aspekt sodobne varnosti in predvsem nuja v času finančne krize, ki najhujše prizadene prav obrambne izdatke.*

H2: *Finančna kriza kot dejavnik, ki krepi kolektivno obrambo in zavezniška prizadevanja.*

2.3 Metodologija

Za izdelavo diplomske naloge bom uporabil družboslovne metode raziskovanja. Kot osnova raziskovanja in predstavitve teme diplomske naloge bo metoda analize in analiza ter interpretacija pisnih virov. Na ta način bom analiziral in interpretiral primarne in sekundarne pisne vire, ki jih bom pridobil s pomočjo spletnih strani ter tuje in domače strokovne literature. Poleg tega bom uporabil deskriptivno metodo, s katero bom lahko opisoval obravnavano temo diplomske naloge. Predstavljanje stališč avtorjev člankov, ki bodo podpirali moje trditve, se bom lotil z analitično-sintetično metodo.

2.4 Zgradba diplomske naloge

Diplomska naloga je sestavljena iz treh delov. V prvem delu je skozi uvod predstavljena tema diplomske naloge, ki jo bralcu kratko predstavi in pojasni. Predstavljeni so cilji ter hipoteze, ki jih analiziram in opisujem. Sledi jim izbrana metodologija, ki je bila uporabljena za izdelavo tega izdelka. Prvi del je zaokrožen z obrazložitvijo temeljnih pojmov in konceptov, ki so potrebni za samo razumevanje teme diplomske naloge. Drugi del je glavni oziroma osrednji del diplomskega dela in predstavlja temo diplomske naloge. V tem delu so podatki predstavljeni v treh podpoglavjih, ki predstavljajo sam problem, proučevan v diplomski nalogi. Tema, s katero sem se ukvarjal, so vzroki za nastanek koncepta pametne obrambe in uporaba pametne obrambe v praksi ter prispevek Slovenije. Drugi del bo zaključen s potrditvijo oziroma ovržbo hipotez, kateri sem postavil ob izdelavi osnutka diplomske naloge. Zaključek predstavlja tretji del diplomske naloge, v katerem so strnjeni podatki, pridobljeni ob izdelavi diplomske naloge in predstavljeni v naslednjih straneh. Na koncu je predstavljena uporabljena literatura, s pomočjo katere je diplomska naloga nastala.

2.5 Temeljni pojmi in koncepti

2.5.1 Nato

Kot navaja Tomaž Šušteršič v publikaciji Združenja Atlantski svet Slovenije (zanj dr. Anton Bebler) iz leta 2002, je prvi zametek zamisli o obrambnem zavezništvu severnoatlantskih držav, predstavil javnosti norveški minister Trygve Lie leta 1940. Ideja, ki takrat ni bila sprejeta z navdušenjem, je bila ponovno obujena v času »hladne vojne«. V letu 1947 je britanska diplomacija poskusila obuditi zamisel norveškega ministra, vendar so jo ZDA zavrnilo, vendar so namesto tega predlagale zahodnoevropskim državam ustanovitev regionalne obrambne zveze. Tako je 17. marca 1948 nastala Organizacija bruseljskega sporazuma, ki so ga podpisale Velika Britanija, Francija in države Beneluksa (Belgija, Nizozemska, Luksemburg). Sporazum je bil namenjen zagotavljanju obrambe pred grožnjami komunistov ter povečanju skupne varnosti. Menili so, da se bo s povezovanjem zahodnoevropskih narodov lažje zaustavilo širjenje komunizma. Bruseljski sporazum je predhodnik današnje zveze Nato v smislu povezovanja držav z namenom kolektivne obrambe,

ter krepitve kulturnih in ekonomičnih vezi. Bruseljski sporazum so modificirali v novo organizacijo imenovano Zahodnoevropska unija (WEU), ki je vključevala deset držav članic. Nadaljnji dogodki so pripeljali do tega, da je ZDA spremenila svojo politiko glede vojaškega ne-povezovanja z evropskimi državami v ne-vojnem času. Z dnem 4.4.1949 je bil v Washingtonu podpisan t.i. Severnoatlantski sporazum, s čimer je bila ustanovljena zveza Nato, katerih članic je bilo takrat dvanajst (U.S. Department of State).

Danes je v zvezo vključenih 28 držav Evrope in Severne Amerike, katerih skupen interes je ohranjanje miru in svobode, zemeljske celovitosti, politične neodvisnosti in varnosti. Osnovni cilj, varovanje svobode in varnosti svojih članic, dosegajo z uporabo političnih in vojaških sredstev, v skladu s Severnoatlantsko pogodbo in Ustanovno listino Organizacije Združenih narodov (UL OZN). Zavezništvo si prizadeva k pravični in trajni miroljubni ureditvi v Evropi, ki temelji na skupnih vrednotah demokracije, človekovih pravic in vladavini prava (RS MZZ, 2014).

Države podpisnice se poleg strinjanja z načeli UL OZN, njihovo željo po življenju v miru z vsemi ljudstvi in vladami, zavezujejo tudi, da bodo branila tri temeljna načela- demokracijo, svobodo posameznika in pravno državo (Šušteršič, 2002).

2.5.2 Pametna obramba

Koncept pametne obrambe je bil prvič predstavljen leta 2011 na varnostni konferenci v Münchnu, s strani generalnega sekretarja Nata Andersa Fogh Rasmussena. Koncept predstavlja dolgoročno strategijo, ki je bila izdelana z namenom zagotavljanja večje varnosti med članicami Nata, na čim bolj racionalen način. Tako je prišlo do ideje o mednarodnih projektih, preko katerih bi se z medsebojnim delom zagotavljala večja varnost za manj denarja, pri čemer bi države združevale in souporabljale svoje zmogljivosti za bolj učinkovito postavljanje prioritet.

A. F. Rasmussen je leta 2012 na varnostni konferenci v Münchnu povedal, da zmogljivosti držav članic same po sebi niso dovolj. Potrebno je poskrbeti, da so posamezne zmogljivosti zmožne sodelovanja, s čimer so sposobne sodelovanja tudi vojaške enote. S tem se pridobi sposobnost povezovanja sil, sposobnost skupnega razumevanja, poveljevanja, jezika, doktrine in postopkov. Dotika se vsega, kar se dogaja znotraj zveze Nato (Nato, 2013). Pametna obramba temelji na izgradnji skupnih zmogljivosti, ki pa jih je potrebno tudi skupaj upravljati.

Zaradi tega je bila ustanovljena pobuda t.i. povezanih sil (Connected Forces Initiative), ki postavlja v ospredje trening in izobrazbo, vaje in boljšo uporabo tehnologije.

V okviru pametne obrambe je bilo zasnovanih 29 (kasneje 32) mednarodnih projektov, od katerih je bil eden že uspešno zaključen julija 2013.

3 PAMETNA OBRAMBA IN NATO

3.1 Vrh zveze Nato v Chicagu

Vrh zveze Nato se je sestal 20. maja 2012 v Chicagu, z zasedanjem Severnoatlantskega sveta na temo zagotavljanja varnosti v času gospodarske krize. Pogovor je vodil generalni sekretar zveze Nato Anders Fogh Rasmussen, ki je kot glavne izzive predstavil zmanjševanje obrambnih izdatkov, vse večje razlike v obrambnih izdatkih med ZDA in evropskimi zaveznicami, vzpon novih sil ter pomanjkanje ključnih zmogljivosti. Zaradi krčenja proračunov, lahko le redke članice še namenjajo obrambi predvidena dva odstotka BDP, kar se kaže tudi v njihovi sposobnosti izvajanja operacij. Tako je bil predstavljen koncept pametne obrambe, iniciative o povezanih silah (Amparo, 2013). Na srečanju je bil predstavljen sveženj projektov, ki so bili preizkusni kamen za nadgrajevanje pametne obrambe.

3.2 Koncept pametne obrambe

Pametna obramba je zamisel o povezovanju specifičnih zmogljivosti članic Nata znotraj posameznih projektov. Za boljše razumevanje, bi lahko to predstavili na primeru: nekaj zaveznic, ki imajo potrebne izkušnje in kapacitete se poveže v program robotskega odstranjevanja eksplozivnih teles. Vsaka država ponudi zmogljivosti ter se združi še z nekaterimi drugimi članicami. Posledično teh zmogljivosti ni potrebno razvijati ostalim članicam. Ta lastnost vodi v specializacijo znotraj vojsk, odpravi se podvajanje kapacitet in s tem tudi stroškov (Brstovšek, 2012).

Koncept podpirajo trije ključni vidiki, ki so vodilo glede prednostne opredelitve nalog. Ključni vidiki so okrepljeno sodelovanje, specializacija, v sklopu katere vsaka zaveznica okrepi svojo vlogo, in prednostna opredelitev nalog, kar pomeni, da so pomembnejše naloge v ospredju.

3.2.1 Sodelovanje

Če države delujejo skupaj, kot celota, imajo dostop do zmogljivosti, ki si jih posamično ne morejo privoščiti. Sodelovanje lahko poteka v različnih oblikah, kot npr. majhne skupine držav pod vodstvom druge države, ali strateška delitev tistih, ki so si blizu geografsko, po kulturi ali skupni opremi.

3.2.2 Specializacija

S pritiskom glede krčenja proračunov, so države primorane sprejeti enostranske odločitve, s katerimi se odrečejo določenim zmogljivostim. V takšnem primeru morajo druge države prevzeti breme, z namenom vzdrževanja teh zmogljivosti. Privzeto je takšna specializacija neizogiben rezultat neusklajenih zmanjševanj proračunskih sredstev. Zveza Nato bi morala spodbujati specializacijo, pri kateri bi se članice osredotočile na svoje nacionalne prednosti ter se strinjale z usklajenim načrtnim zmanjšanjem obrambnih proračunov z zaveznicami, hkrati pa bi se ohranjala nacionalna suverenost pri končni odločitvi (Nato, Smart Defence, 2014).

3.2.3 Prednostna opredelitev nalog

Izziv je usklajevanje nacionalnih prednostnih zmogljivosti, z Natovimi. Pametna obramba predstavlja priložnost za pregleden, kooperativen in stroškovno učinkovit pristop za izpolnjevanje bistvenih zahtev glede zmogljivosti.

V sporazumu SAC, katerega podpisnica je tudi Slovenija, so opredeljene določene prednosti misije. Vedno ima prednost misija, ki varuje človeška življenja, torej ima naprimer morebitna evakuacija vojakov prednost pred drugimi misijami, tudi če je letalo že rezervirano s strani druge države (Nato, Smart Defence, 2014).

Senatorica Shaheen je na zasedanju Atlantskega sveta ZDA leta 2012 povedala, da je v času zmanjševanja obrambnih proračunov potrebno, da zaveznice sodelujejo med seboj, združujejo in delijo denar. Vendar pametna obramba nikakor ne sme biti politični izgovor za konstanten primakljaj evropskih članic na obrambnem področju (Atlantic Council, 2012).

V nadaljevanju pa Ian Brzezinski navaja, da je pametna obramba le nadaljevanje preteklih Natovih obrambnih pobud. V nadaljevanju se koncept opravičuje kot način obrambnega planiranja v katerem je zveza Nato dobra. Pametna obramba se osredotoča na bolj ključne

zmogljivosti, saj se Natove vojaške operacije spreminjajo, so bolj precizne, na daljših razdaljah in so dobro opravljene (Atlantic Council, 2012).

Leta 2001 so se v Afganistan odpravile prve vojaške sile v okviru operacije ISAF. Operacija je bila zasnovana z namenom, da bi v Kabulu in njegovi okolici pomagali afganistanskim oblastem ter vzdrževali varnost. Nato je prevzel vodstvo avgusta 2003, pri čemer se je obseg operacije razširil na celotno državo. Do aprila 2014 (13 let po začetku operacije) je 43 držav prispevalo svoje vojaške čete. Mnogo držav partneric podpira misijo ISAF tudi na drugačne načine, preko pravic za preletavanje in prevoz čez države ter finančnih sredstev za razvoj projektov in postavitvev prostorov za afganistanske nacionalne varnostne sile (ANSF).

Kratek opis operacije v Afganistanu je namenjen kot opomin razsežnosti operacije, ki poteka že 13 let in v katero je vključenih ogromno držav, ki namenjajo izvajanju operacije vojaška sredstva kot tudi samo humanitarno pomoč. Kot navaja Nato na svoji uradni strani v članku Nato in Afganistan, bo misija zaključena do konca leta 2014. Torej se bodo vsa sredstva, ki so se do sedaj vlagala v operacijo "sprostila". Kar pa predstavlja nove možnosti za izvajanje novih nalog. Tako bi se ponovno razpravljalo o vlogi zavezništva in njegovem pomenu. Pametna obramba tako predstavlja idealen cilj, kam se sproščena sredstva lahko usmeri. Novi projekti, namenjeni krepljenju kolektivne obrambe, so idealen način ohranjanja vloge zavezništva oziroma, celo krepljenju le – tega.

4 RAZLOGI ZA NASTANEK

4.1 Finančno gospodarska kriza

Po definiciji je finančna kriza točka v cikličnem gibanju gospodarstva, v kateri pride do vrha motnje proizvodnje, ki je najprej opazna v ekonomiji, kasneje pa zajame vsa področja družbenega življenja (Srđić, 1975, 281-284). Skozi zgodovino smo bili že večkrat priča finančnim krizam povsod po svetu. Od prelomnice, ko se je pojavil svetovni industrijski kapitalizem, je bilo vsega skupaj triindvajset kriz hiperprodukcije (Mandel, 1986, 31).

Do zadnje globalne finančno gospodarske krize je prišlo septembra 2008. Najpomembnejši vzrok je bil zadolževanje velikih ameriških finančnih združb, kar je peljalo v upočasnjeno gospodarsko aktivnost združb in njihov propad. Ker so podjetja povezana med seboj, se je kriza hitro razširila po svetu. Kot glavna posledica krize se kaže upadanje tržnih cen.

Tako kot drugje, se tudi večina Evropskih držav sooča s posledicami gospodarske krize. Kot najbolj stabilna država evrskega območja velja Nemčija. Zelo trdno je tudi poljsko gospodarstvo, saj se je pri njih beležila rast tudi leta 2009, ko so bile ostale države EU že v recesiji. Še ena svetla izjema, ki je kriza ni tako močno prizadela je Švica (Zorc, 129).

Zaradi krize je bilo potrebno krčiti izdatke na vseh področjih države, torej tudi na obrambnem, kar je vplivalo na spremembo zagotavljanja varnosti in iskanje novih, bolj učinkovitih rešitev. Kot leta 2011 navaja Odbor za zunanje zadeve Evropskega parlamenta, se kaže zaskrbljenost nad dejstvom, da se obrambni proračuni v večini držav članic EU zaradi finančne krize vedno bolj zmanjšujejo ter bi utegnili negativno vplivati na vojaške zmogljivosti ter sposobnost EU za učinkovito prevzemanje odgovornosti na področju ohranjanja miru, preprečevanja sporov in krepitve mednarodne varnosti. Zaradi tega je potrebno nadomestiti izgube s povečanim evropskim sodelovanjem in usklajevanjem, saj je obramba skupno dobro, ki vpliva na varnost vseh, zaradi česar morajo države prispevati na način delitve bremena in stroškovne učinkovitosti.

Po letu 2008 je svetovno gospodarstvo zašlo v najtemnejše obdobje po drugi svetovni vojni. Koncept pametne obrambe naj bi v času, ko morajo zaveznice krčiti obrambne izdatke, z združevanjem zmogljivosti posameznih držav prinesel boljše rezultate z enakimi sredstvi. V času krize je potrebno vzpostaviti ravnovesje med izdatki posameznih držav.

V skupni denarni vreči zavezništva že dlje časa znatno upada evropski delež, zaradi česar je Robert Gates (bivši ameriški obrambni minister) junija 2013 dejal, da se Nato spreminja v zavezništvo dveh hitrosti, ker nekateri niso pripravljeni deliti bremena tveganj in stroškov (SDA, 2011).

Uspešna operacija v Libiji je odprla vprašanja glede obrambnih primanjkljajev evropskih članic Nata v sodelovanju pri operaciji takšnega obsega. Zaradi krčenja proračunov so se občutno zmanjšale zmogljivosti posameznih držav, saj same niso več sposobne izvajati toliko različnih nalog, urjenj potrebnih za sodelovanje v operaciji, kot je bila omenjena v Libiji. Proračun je bilo potrebno prerazporediti, zaradi česar na nekaterih področjih zmanjka sredstev. Tako se je na primer pokazalo pomanjkanje streliva, letal, manjše zmogljivosti glede transporta,... Nekateri evropske sile se pritožujejo nad kakovostjo in razpoložljivostjo nekaterih vrst vojaške opreme (orožje, transporterji, radii), saj njihovi standardi ne dosegajo ameriških.

Od začetka krize v letu 2008, se je poraba obrambnih sredstev med evropskimi zaveznicami zveze Nato zmanjšala za 7,3 %, na nivo kot na začetku stoletja (Demko, Zaborowski, 2012). Tudi Francija in Velika Britanija, ki imata v primerjavi z drugimi državami članicami, večje izdatke, sta bili pripravljene druga z drugo deliti zmogljivosti, kot so npr. jedrske raziskave.

Glede na ozadje nastanka pametne obrambe, bo iniciativa prinesla naslednje: bolj učinkovito porabljanje razpoložljivega proračuna zaradi skupnega dela, delitev znanj in izkušenj, povezana koordinacija sredstev zaveznic v mednarodnih projektih, z namenom izogibanja podvajanja dela. To bi vodilo v povečano učinkovitost in zmanjšanje pomanjkanja zmogljivosti, kar bi pomenilo, da lahko države skupaj delajo, česar prej niso uspele doseči same.

Odkar je udarila finančna gospodarska kriza v letu 2008, so članice EU in Nata vedele, da bo nastala vrzel med povpraševanjem po varnosti in zmožnostjo varovanja. Članice Nata bodo morale v času krčenja obrambnih proračunov, prevzeti večji del bremena mednarodnega varovanja.

Pomembnejše splošne ugotovitve, ki jih je leta 2011 predstavil Odbor za zunanje zadeve Evropskega parlamenta v Poročilu o vplivu finančne krize na obrambne sektorje držav članic EU (Evropski parlament, 2011):

- zaskrbljenost nad zmanjševanjem obrambnih proračunov večine držav članic EU zaradi finančne krize,

- neusklajeno zmanjševanje obrambnih proračunov lahko privede do popoldne izgube nekaterih vojaških zmogljivosti v Evropi,
- opažanje konstantnega opiranja na ZDA v obrambnih zadevah, na podlagi dejstva, da je delež obrambnih izdatkov ZDA v zvezi Nato dosegel 75 %, zaradi česar morajo evropske zaveznice prevzeti večji delež obrambnega bremena,
- poziv k tesnejšemu sodelovanju in usklajevanju ukrepov proti skupnim grožnjam,
- okrepljene zmogljivosti evropske obrambe bodo povečale strateško avtonomnost EU in prispevale k kolektivni varnosti v okviru Nata,
- finančno krizo je mogoče obravnavati kot priložnost za povezovanje obrambnih politik EU,
- poziv članic EU k zavedanju, da je tesnejše sodelovanje najboljši način delovanja v prihodnje.

Kot je povedal direktor Nacionalne obveščevalne službe ZDA kongresu, je gospodarska kriza zamenjala terorizem kot "glavni kratkoročni varnostni problem". Prvi izziv za Nato je bilo zmanjševanje obrambnih stroškov. Drugi izziv pa, da se iz krize potegne prave zaključke in se upre protekcionizmu (Melese, 2009).

4.1.1 Financiranje zveze Nato

Zveza Nato je mednarodno vojaško – politična organizacija, kateri države članice prispevajo sredstva, potrebna za vsakodnevno delovanje- posvetovanje, odločanje, uresničevanje dogovorjenih politik. Proračun Nata je razdeljen na tri dele- civilni, vojaški in infrastrukturni. V civilni proračun se stekajo sredstva, ki so namenjena pokrivanju stroškov za delovanje Mednarodnega sekretariata na sedežu Nata v Bruslju, varnostne storitve, stroški za zaposlene, itd. Vojaški proračun pa pokriva stroške obratovanja in vzdrževanja, kapitalske stroške mednarodne vojaške strukture (Kvaternik, 13).

Natova sredstva se porabijo za izdatke, ki so v interesu vseh držav članic. Tako ne pokriva zagotavljanja vojaških sredstev (ladje, tanki, letala,..) in vojaških sil. Omenjena sredstva prispevajo zavezništvu države članice, ki so za njih tudi finančno odgovorne.

Članice zveze Nato prispevajo direktno in indirektno. Večinski delež, indirekten, prispevka predstavlja udeležba vojaških sil posameznih držav na operacijah, ki jih vodi Nato. Stroške vzdrževanja in kadrovanja svojih delegacij in vojaških misij nosi država sama.

Direktni prispevki proračunu, ki ga upravlja Nato, izhaja iz formule, ki temelji na relativnem bruto domačem prihodku države. Poleg tega se upošteva velikost države, število prebivalcev, ekonomska razvitost, obrambni proračun itd. Stroški članstva niso zanemarljivi, vendar se nobeni zmed članic ne nalaga tako visokega finančnega bremena, s katerim bi ogrozila svoje gospodarstvo. Ta način prihodka predstavlja majhen odstotek celotnega proračuna države.

4.1.2 Obrambni izdatki

Po analizi baze podatkov, katero ima vodeno stockholmski Mirovni institut (SIPRI – military expenditures) (SIPRI, 2014), je bilo v svetu v letu 2013 za 1747 milijard dolarjev izdatkov za vojsko. V to so všteti izdatki za orožje, podporo in administrativno osebje, enote, vzdrževanje, konstrukcijske projekte in raziskave. Glede na prejšnje leto se je skupni izdatek po svetu zmanjšal za 1,9 %. Do takšnega padca globalnega izdatka je privedlo zmanjšanje vojaško obrambnih proračunov zahodnih držav, vključno z ZDA. Druge regije po svetu (Kitajska, Rusija,...) so svoje vojaške izdatke občutno povečale. Po podatkih iz leta 2012, ZDA prispevajo 72 % vseh vojaških izdatkov držav članic Nata.

Članice Nata bi morale za obrambne izdatke dati vsaj dva odstotka BDP, vendar je februarja 2013 ta cilj uspelo doseči le Grčiji, Turčiji, Franciji, ZDA in VB. Kar 19 zaveznic za obrambo namenja manj kot 1,5 % BDP, kamor spada tudi Slovenija.

Zaradi skromno odmerjenih obrambnih proračunov so neodvisne obrambne sile postale razkošje, ki si ga članice ne morejo privoščiti. Zaradi tega je postajala kolektivna obramba vedno bolj ustrezna rešitev.

Zaradi padca obrambnih izdatkov so se ZDA znašle v položaju, ko so morale nositi še večji del bremena, ne glede na njihov okrnjen obrambni proračun.

Nevarnost za obrambne izdatke se je izkazala za bolj dolgoročno, saj so se dejanski stroški reševanja krize pokazali šele kasneje. Krčenje proračunov v večjih državah Nata je oslabilo Natove obrambne zmogljivosti za prihodnost. Poleg tega pa je potrebno upoštevati povečevanje obrambnih izdatkov v nekaterih državah izven Nata (Kitajska, Indija). Napoved kaže, da naj bi azijski delež v svetovni vojaški porabi iz 24 % leta 2007 narasel na preko 32 % do leta 2016. Pri tem velja kitajski obrambni proračun za največjega v Aziji, vendar njegove realne obsežnosti niso znane.

Preglednica 4. 1: Petnajst držav z najvišjimi vojaškimi izdatki v letih 2011-2013

2010	2011	2012	2013	Država	Poraba 2011 (milijard \$)	Poraba 2013 (milijard \$)	Razlika 2004- 2013 (%)	Poraba glede na BDP (%) ¹			
								2002	2004	2011	2013
1	1	1	1	ZDA	711	640	12	3,4	3,9	4,7	3,8
2	2	2	2	Kitajska	[143]	[188]	170	2,2	[2,1]	2	[2]
5	3	3	3	Rusija	[71,9]	[87,8]	108	4,1	[3,5]	3,7	[4,1]
7	8	7	4	Savdska Arabija	48,5	67	118	9,8	8,1	7,2	9,3
4	5	4	5	Francija	62,5	61,2	-6,4	2,5	2,6	2,3	2,2
3	4	6	6	VB	62,7	57,9	-2,5	2,4	2,4	2,4	2,3
8	9	9	7	Nemčija	[46,7]	48,8	3,8	1,5	1,4	1,3	1,4
6	6	5	8	Japonska	59,3	48,6	-0,2	1	1	1	1
9	7	8	9	Indija	48,9	47,4	45	2,9	2,8	2,6	2,5
12	12	12	10	Južna Koreja	30,8	33,9	42	2,4	2,5	2,8	2,8
10	11	11	11	Italija	[34,5]	32,7	-26	2	2	1,7	1,6
11	10	10	12	Brazilija	35,4	31,5	48	1,9	1,5	1,5	1,4
13	13	13	13	Avstralija	26,7	24	19	1,9	1,8	1,8	1,6
15	15	16	14	Turčija	17,9	19,1	13	3,9	2,8	2,2	2,3
/	/	15	15	UAE ²		[19]	85	4,9	4,7	5,2	4,7
Skupaj prvih 15					1425	1408					
Skupaj svet					1738	1747	26	2,5	2,4	2,4	2,4

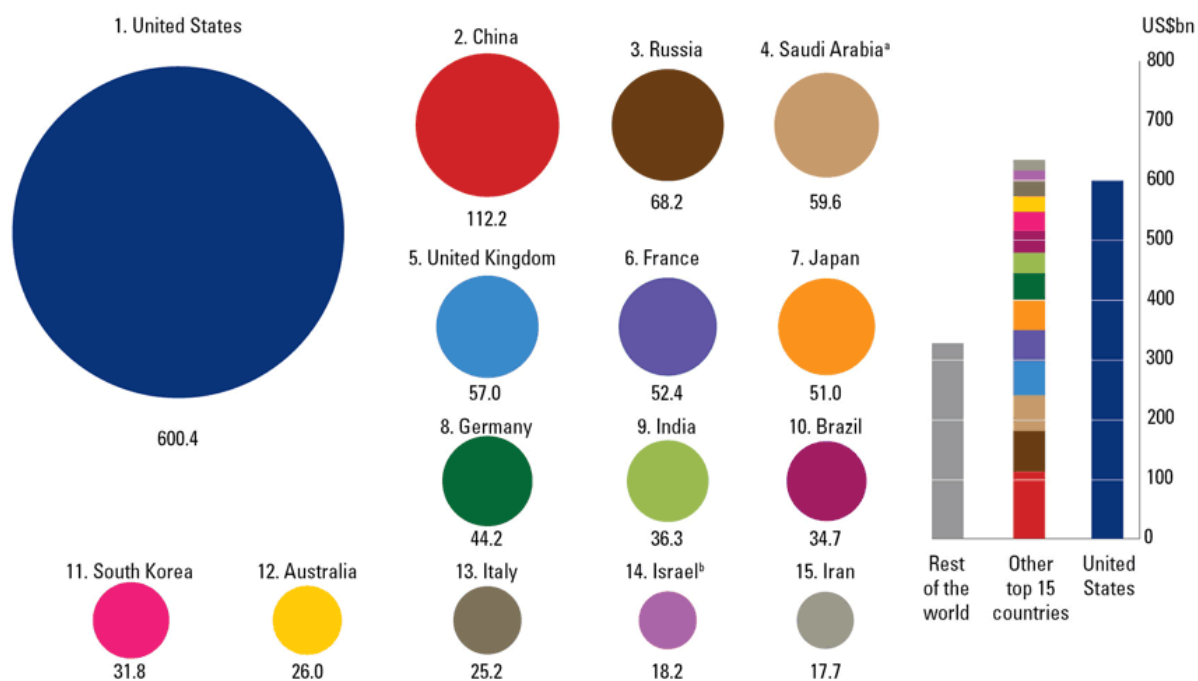
Vir: SIPRI (2014).

[ ]= ocena SIPRI

¹ Številke podane za izdatke glede na BDP temeljijo na podatkih pridobljenih iz International Monetary Found (IMF) World Economic Outlook database, okt. 2013

² Podatki za Združene arabske emirate (ZAE) so za leto 2012, saj podatki za leto 2013 niso dosegljivi

Slika 4. 1: Obrambni proračuni prvih 15 držav v letu 2013 (milijard dolarjev)

Vir: IISS (2014).

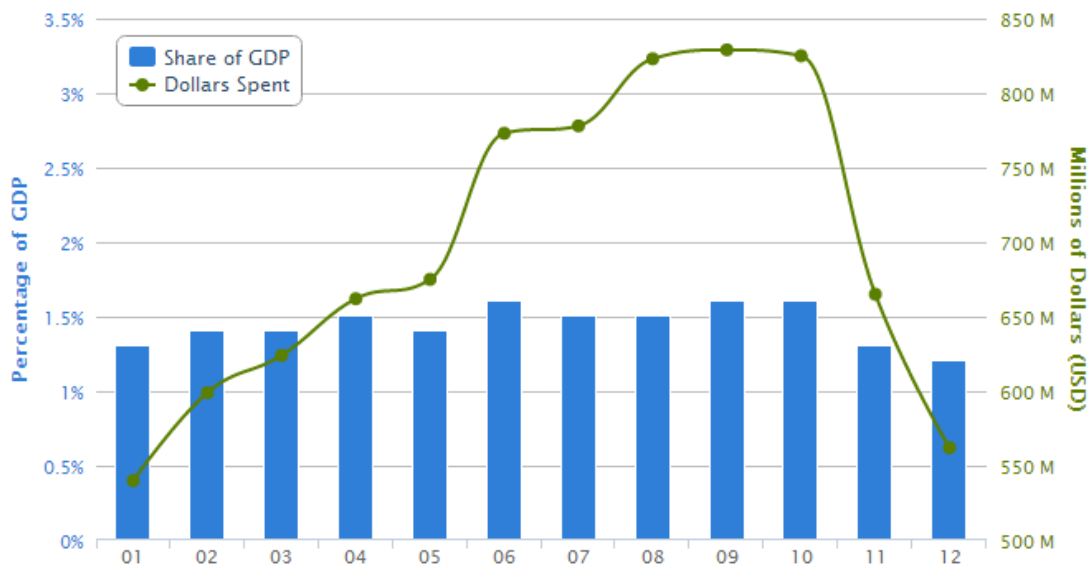
4.1.2.1 Obrambni izdatki članic Nata

Od leta 2008 so za več kot desetino zmanjšale obrambne izdatke Avstrija, Grčija, Italija, Irska, Belgija, Nizozemska, VB, Španija in vse srednjeevropske države, z izjemo Poljske. Leta 2013 so izdatke najbolj povečale Belorusija, Ukrajina, Švica in Latvija, najbolj zmanjšale pa Albanija, Španija in Madžarska.

4.1.2.2 Obrambni izdatki Slovenije

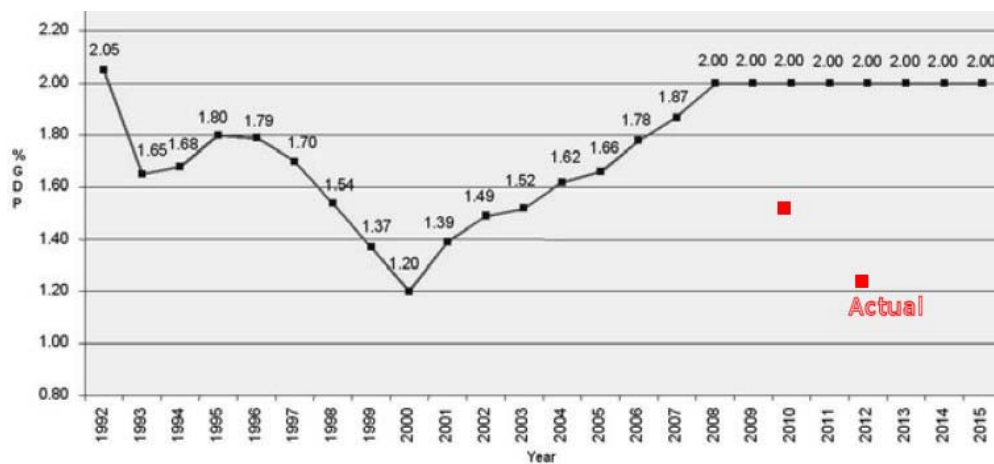
Slovenija je za vojsko leta 2012 namenila 312 milijona evrov, leta 2013 pa 275 milijona evrov. Tudi za letos je zmanjšanje do 266 milijonov evrov. Deficit je prikazan na sliki 4.2. Težava Slovenije je struktura izdatkov za obrambo, saj se le 3 % proračuna porabi za investicije (prej 22 %).

Slika 4. 2: Slovenski vojaški izdatki (2001-2012)

Vir: SIPRI (2013).

Slika 4. 3: Vojaški izdatki Slovenije (% BDP) v letih 1992 - 2015

Vir: Global security (2012).

Preglednica 4. 2: Vojaški izdatki Slovenije (% BDP) v letih 2009 – 2015

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
delež BDP (%)	1,62	1,6	1,34	1,20	1,17	1,06	1,04

Vir: SIPRI (2013).

4.2 Kriza v Libiji

Kriza v Libiji je primer nepredvidljive narave sporov, poleg tega pa kaže nujno potrebo po modernizaciji sistemov, ter za manjšo odvisnost ZDA od dragih naprednih zmogljivosti.

Marca 2011 je zveza Nato dosegla dogovor o prevzemu poveljstva nad vsemi spektri vojaške operacije v Libiji, imenovane Združeni zaščitnik (Unified protector). Generalni sekretar zavezništva A. F. Rasmussen je junija 2011, na zasedanju obrambnih ministrov članic zveze Nato, podal ugotovitev, da se je pojavila težava glede vzdržljivosti v operaciji Nata v Libiji. Članice, ki sodelujejo v operaciji, je pozval k povečanju prispevkov, druge pa k premisleku o podpori na različne načine (orožje, denar za gorivo). S tem naj bi olajšale breme tistim, ki sodelujejo v dnevnih vojaških napadih.

Odbor za zunanje zadeve Evropskega parlamenta opozarja, da je bilo iz posredovanja v Libiji jasno razvidno, da koalicija evropskih držav ni sposobna izpeljati operacije takšne vrste brez podpore ZDA. Evropske države so imele operativne probleme pri izvajanju operacije, zaradi zalog streliva in goriva, pomanjkanja letal,... Tekom operacije Združeni zaščitnik je evropskim zaveznicam Nata zmanjkalo natančno vodenega streliva, s čimer so bile popolnoma odvisne od obveščevalnih služb, nadzora in izvidništva ZDA, poleg dopolnitve rezervoarjev letal in ostalih ključnih sredstev. Tako je le osem zaveznic sodelovalo v zračnih napadih (Norveška, Belgija, VB, Kanada, Danska, Francija, Italija in ZDA), medtem ko je v operaciji Združeni zaščitnik sodelovalo 16 članic. Prva v skupini držav, ki so sodelovale v operaciji, in je določila datum končanja udeležbe, je bila Norveška. Napoved prekinitve nadaljnje udeležbe se je zgodila le dva dni po pozivu k povečanju prispevkov.

Večinski delež stroškov so za operacijo prispevale ZDA (1,1 milijarde dolarjev), nato Velika Britanija (480 milijonov dolarjev), Francija (420 milijonov dolarjev) (Nato, 2014).

Slovenija z vojaškimi silami v operaciji Nata ni sodelovala, vendar je sodelovala pri humanitarnih dejavnostih.

Operacija Nata v Libiji je prikazala razkol med članicami, saj so nekatere zaradi nestrinjanja z operacijo umaknile del vojakov iz Natovih struktur. Poleg tega pa je bilo jasno videti neuravnoteženo prispevanje držav k operaciji. Tudi to je bil povod za iskanje rešitev glede bolj primerne prispevka zmogljivosti posameznih držav članic.

Ravno zaradi takšnih situacij, pametna obramba zahteva, da se članice zavežejo s pogodbo, da bodo Natu ponudile na razpolago materialne kapacitete, v primeru nestrinjanja s predvideno operacijo.

5 PAMETNA OBRAMBA V PRAKSI

5.1 Skupna politična in strateška kultura kot dejavnik povezanosti držav

Države, ki so blizu druga drugi in si delijo zgodovino, bodo lažje sodelovale. Dober primer takšne povezave so države srednje Evrope. Vzpostavile so partnerstvo, preko katerega že usklajujejo Natovo politiko, tvorijo koalicije kot npr. višegrajska skupina (Madžarska, Poljska, Češka, Slovaška) in srednjeevropsko obrambno sodelovanje (Madžarska, Češka, Slovaška, Avstrija, Slovenija, Hrvaška), med katerimi poteka več manjših obrambnih projektov.

Možni varčevalni ukrepi držav sosed (Zaborowski in Demkó, 2012):

- dogovor med državami v regiji, glede združitve potovanj svojih delegacij na zasedanja Nata
- skupno izobraževanje in usposabljanje (več vojaških šol, s skoraj identičnim programom, v nekaj sto kilometrih, bi lahko združili v eno)
- enaka vrsta opreme (manj vzdrževalnih objektov, simulatorjev)
- skupna napotitev na operacije (souporaba rezervnih delov na terenu)
- vključevanje dražjih sredstev, kot npr. nadzvočna reaktivna flota (zračna policija je velika postavka v obrambnem proračunu)

5.2 Mednarodni projekti

Na zasedanju Vrha zveze Nato v Chicagu leta 2012 je bil predstavljen sveženj 29 projektov, ki bi potekali znotraj koncepta pametne obrambe. Namen projektov je izboljšanje operativne učinkovitosti in povezanosti med silami zaveznic ter povečanje ekonomije obsega.

Med državami še vedno potekajo pogovori o možnih novih mednarodnih projektih, na področjih kot so logistika, kolektivno izobraževanje in varovanje sil. Projekti so financirani s strani držav zaveznic, ki sodelujejo v posameznih projektih.

Projekti se izvajajo v treh sklopih: takojšnji projekti, dolgoročni projekti in strateški projekti (Nato, 2013). Prvi paket 29 projektov se nanaša na kritično pomanjkanje zmogljivosti na določenih območjih. V drugem sklopu se osredotočajo na dolgoročne projekte, ki so se že izvajali v preteklosti in se bodo še naprej v sklopu pametne obrambe, kot so na primer sistem

raketne obrambe, AGS in zavezniški nadzor zračnega prostora (air policing). Zavezniški nadzor zračnega prostora v baltskih državah je praktičen primer pametne obrambe, saj predstavlja model solidarnosti med zaveznicami. Tretji sklop pa bo zbirka projektov za leto 2020 in kasneje. Operacija v Libiji je pokazala, da obstajajo vrzeli v zmogljivostih, kot so dolivanje goriva v zraku in povezane obveščevalne dejavnosti, nadzor in izvidništvo.

V dokumentu Projekti in predlogi pametne obrambe, z dne 6.2.2014, je predstavljenih 32 projektov ter 124 potencialnih projektov v dveh sklopih, 57 predlogov v prvem sklopu in 67 predlogov v drugem sklopu (Nato Allied Command Transformation, 2014).

5.2.1 Vzdrževanje helikopterjev v Afganistanu

Od 29 potrjenih projektov, je bil ta prvi, ki je bil uspešno zaključen v avgustu 2013. Potekal je pod vodstvom ZDA, ter je bil namenjen vzdrževanju rezervnih delov in orodij zaveznic ter združevanju tehnikov, z namenom zmanjšanja stroškov in skrajšanja časa popravila helikopterjev v Afganistanu.

5.2.2 Strateške zračne zmogljivosti - SAC

V ta program je vključenih petnajst držav članic in dve partnerski državi, ki so kupila tri strateška transportna letala C-17 globemaster III. Stacionirana so bila v letalski bazi Papa na Madžarskem. Pred podpisom nakupne pogodbe so morale države pristopnice podpisati sporazum, ki je predvidel vsaj 3500 ur letenja na leto. V iniciativo SAC so vključene Bolgarija, Estonija, Madžarska, Litva, Poljska, Romunija, Slovenija, Nizozemska, Norveška, ZDA ter dve neformalni članici Nata, Finska in Švedska.

Za Slovenijo je SAC potreben, saj so zahteve po strateških zračnih zmogljivostih opredeljene v ciljnih sil zveze Nato, prav tako tudi v razvojnih dokumentih vojaških zmogljivosti EU. Za izpolnjevanje teh zmogljivosti je potrebno, da morajo države članice same poskrbeti za njih. Problem se lahko pojavi, da država na prostem trgu težko najde primerne ponudnika, če nima zagotovljenega dostopa do transportnih zmogljivosti, ko pride do povečanih potreb po premeščanju sil in sredstev. Če ga najde, bo zahtevana cena storitve takrat veliko višja (Podgoršek, 2008).

Največ ur so zakupili Američani (1000), nato Švedski (550), medtem ko sta Estonija in Litva zakupili najmanj ur (vsaka po 45). Države so se same odločale o uporabi zakupljenih ur, presežek pa je bilo možno prodati ali posoditi drugim članicam iniciative oz. drugim državam. Strošek ene ure letenja je približno 40.000 ameriških dolarjev. Slovenija je koristila 110 ur,

porazdeljenih skozi tri leta, kar je predstavljalo 1,85- odstotni delež nakupa letal. Ure so bile porabljene predvsem za strateški transport vojakov in opreme, humanitarne potrebe, potrebe EU,... Ocena stroška projekta za 30 let, je med petimi in šestimi milijardami ameriških dolarjev.

5.2.3 AGS

Ta projekt velja za enega najpomembnejših projektov pametne obrambe, saj je sistem, ki nadzoruje kopno iz zraka ter naj bi služil povečanju varnosti vojakov na terenu. Celotna vrednost projekta naj bi znašala milijardo evrov. Vključene države so Bolgarija, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Romunija, Slovaška, Slovenija, Danska, Nemčija, Italija, Luksemburg, Norveška in ZDA (Nato, 2014).

Omogoča konstanten nadzor nad veliko površino iz velike višine. Letalo je brezpilotno, kar pomeni delovanje ne glede na vreme, stanje osvetljenosti ter ima dolgo vzdržljivostjo na ogromnih razdaljah. Uporablja se napredne radarske senzorje, ki nenehno zaznavajo in beležijo predmete na določenih območjih opazovanja. V zraku je glavni akter brezpilotno letalo Global Hawk Block 40 (Slika 5.5), katerega specifikacije so predstavljene v Preglednici 5.3.

Slovenija je za sistem nadzorovanja območij z brezpilotnimi letali prispevala 6,8 milijona evrov.

Preglednica 5. 3: Specifikacije brezpilotnega letala Global Hawk Block 40

Potisk (kg)	3447
Premer kril (m)	39,8
Višina (m)	4,7
Masa (kg)	6781
Max teža (kg)	14628
Rezervoar za gorivo (kg)	7847
Teža tovora (kg)	1360
Max hitrost (km/h)	575
Doseg (km)	16113
Najvišja višina (m)	18288

Vir: NATO (2013).

Slika 5. 5: Global Hawk Block 40

Vir: Wikipedija (2014).

5.2.4 Ostali projekti

Poleg že opisanih projektov so v dokumentu Projekti in predlogi pametne obrambe, ki ga je 6. februarja 2014 izdal Nato, predstavljeni še naslednji projekti (Nato Allied Command Transformation, 2014):

- mednarodno logistično partnerstvo- vzdrževanje na mine odporno, proti zasedam zaščiteno,
- skupina odzivnih pogodbenih strokovnjakov,
- napredna okolja za trening,
- program robotskega odstranjevanja eksplozivnih teles,
- izobraževanja pilotov helikopterjev,
- skladiščenje streliva,
- skupna logistična podpora,
- vzpostavitev večnacionalne geoprostorske podporne skupine (GSG),
- mednarodni razvoj kibernetских obrambnih zmogljivosti (MNCD2),
- Natova univerzalna stičišča za oborožitev,
- mednarodno sodelovanje glede orožja,
- mednarodni letalski center za treninge,...

5.3 Vključenost Slovenije v mednarodne projekte

Kot je leta 2012 povedala takratna obrambna ministrica Ljubica Jelušič, je Slovenija izrazila željo sodelovanja na osmih področjih. Potrebno je poudariti, da to ne pomeni sodelovanja v osmih različnih projektih, ampak je lahko več različnih projektov, v več različnih državah, v

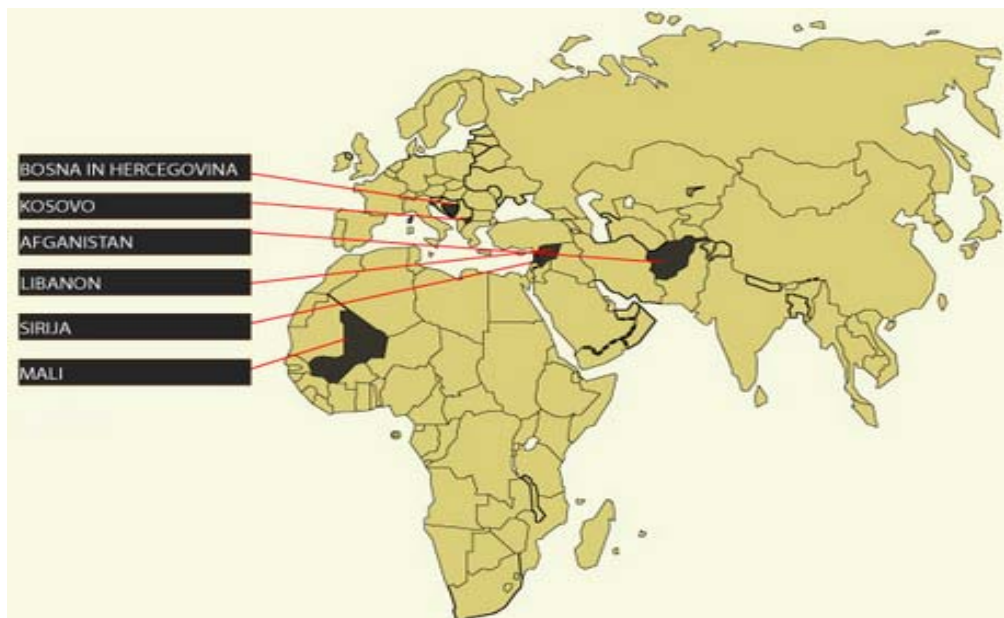
okviru enega področja, saj so vključena tudi individualna izobraževanja in urjenja. Pomembno je regionalno sodelovanje in povezovanje držav na določenem območju, ki si zaupajo in se razumejo (RTV SLO, 2011).

Projekti, ki so bili zanimivi za Slovenijo so bili področje zdravstvene zaščite, logistične oskrbe (vzdrževanje ali urjenje za čas skupne uporabe helikopterjev) in vključevanje enot za biološko, kemično in radiološko obrambo. Področja se je izbralo glede na povezanost večnacionalnih zmogljivosti in nacionalnih potreb.

Ker Slovenija nima močno razvite obrambne industrije, ni bilo pričakovati, da bi imelo vključevanje večje industrijske učinke. Le pri projektu zavezniškega nadzora nad prostorom se je pričakovalo koristi na področju IT- storitev. Tako naj bi imelo slovensko podjetje možnost sodelovanja na področju IT- storitev Hermes Softlab. V ta projekt je Slovenija vložila šest milijonov evrov.

Slovenija sodeluje v treh projektih, ki so najbližje izvedbi v praksi in to so individualno urjenje in izobraževanje, združevanje zmogljivosti jedrske, kemične in biološke obrambe (JRKBO) in v združenem večnacionalnem poveljstvu v Ulmu. Poleg tega sodeluje tudi pri projektu nadzor kopnega iz zraka (AGS).

Slika 5. 6: Udeležba pripadnikov in pripadnic SV v MOM v letu 2014

Vir: Slovenska vojska (2014).

Preglednica 5. 4: Udeležba pripadnikov in pripadnic SVv MOM v letu 2014

Mednarodna operacija/ misija-število pripadnikov Slovenske vojske	4.2.	4.3.
Afganistan- ISAF, NATO	33	33
Bosna in Hercegovina- JOINT ENTERPRISE, NATO	3	5
Kosovo- KFOR, NATO	315	327
Makedonija- JOINT ENTERPRISE, NATO	1	1
Srbija- JOINT ENTERPRISE, NATO	1	1
Bosna in Hercegovina- ALTHEA, EU	9	9
Mali- EUTM, EU	3	3
Libanon- UNIFIL, ZN	14	14
Sirija- UNTSO, ZN	5	4
Skupaj	384	397

Vir: Slovenska vojska (2014).

Preglednica 5. 5: Mednarodne operacije s sodelovanjem SVv letu 2013

Mednarodna operacija/ misija-število pripadnikov Slovenske vojske	19.3.	23.4	21.5	5.8.	7.10	18.11	16.12
Afganistan- ISAF, NATO	78	57	62	58	35	34	34
Bosna in Hercegovina- JOINT ENTERPRISE, NATO	2	4	3	3	3	3	3
Kosovo- KFOR, NATO	299	307	308	307	301	306	308
Makedonija- JOINT ENTERPRISE, NATO	1	1	1	1	1	1	1
Srbija- JOINT ENTERPRISE, NATO	2	2	2	1	1	1	1
Bosna in Hercegovina- ALTHEA, EU	14	11	11	11	13	10	10
Mali- EUTM, EU	1	3	3	3	1	3	3
Somalija- ATALANTA, EU	1	1	1				
Libanon- UNIFIL, ZN	14	14	14	14	14	14	14
Sirija- UNTSO, ZN	4	4	4	5	5	5	5
Italija- humanitarna operacija Naše morje-Lampedusa							39
Skupaj	416	404	409	403	374	377	418

Vir: Slovenska vojska (2014).

6 SKLEP

V diplomski nalogi sem se posvetil proučevanju koncepta pametne obrambe, od njegovega nastanka, vzrokov za nastanek in uporabe v praksi. Osredotočal sem se na vpliv finančne krize na nastanek koncepta ter njene vloge za vzpostavitev mednarodnih projektov pametne obrambe. V metodološkem okvirju sem postavil dve hipotezi, ki jih bom v nadaljevanju ovrednotil ter zavrgel ali potrdil.

H1: *Povezovanje držav in skupni projekti na obrambnem in varnostnem področju postajajo ključen aspekt sodobne varnosti in predvsem nujna v času finančne krize, ki najhujše prizadene prav obrambne izdatke.*

Še preden je bil osnovan koncept pametne obrambe so se države že povezovale med seboj zaradi strateških prednosti. Tako so začele tudi s skupnimi projekti, s katerimi so se trudili izboljšati svoj položaj. Države, ki se tega niso posluževale, pa so začele razmišljati v to smer v času finančne krize, ko so bile primorane, zaradi vse manjšega proračuna, krčiti svoje izdatke. To se je poznalo tudi na obrambnem področju, saj si niso mogle privoščiti enake stopnje varnosti kot do sedaj. Le pri redkih državah se je v tem času obrambni proračun povečal oziroma se ni skrčil. Glede na to, da so skupni projekti vedno pogostejši pojav in dobra rešitev za zmanjšanje izdatkov, lahko prvo hipotezo potrdimo.

H2: *Finančna kriza kot dejavnik, ki krepi kolektivno obrambo in zavezniška prizadevanja.*

Finančna kriza je močno vplivala na zvezo Nato in njene članice. Zaradi »klestenja« proračunov, namenjenih za obrambo, so evropske članice Nata vedno težje opravljale naloge v enaki meri kot prej. Manjši vložki so pomenili manj zakupljenih ur letal, manj ur namenjenih treningom, manj goriva in streliva, kar je pomenilo slabši odziv v realni vojni situaciji kot je bila operacija Združeni zaščitnik v Libiji. Poleg tega pa je bila zveza primorana najti rešitev glede povezanosti držav v operacijah, kakršna je bila v Libiji, saj je bila le – ta pokazatelj, kaj se lahko zgodi, če so države razklane v odločitvah, mišljenju in pomanjkanju obrambnih zmogljivosti. Tako je tudi druga hipoteza postavljena pravilno, saj je pametna obramba nastala zaradi spopadanja s črnim obdobjem svetovnega trga, ki se je začelo v letu 2008 ter poskusa povezave članic med seboj, z namenom doseganja enotnosti. Uveljavljanje

pametne obrambe bi lahko opisali tudi kot poskus utrjevanja povezave med državami članicami, ob zmeraj glasnejšem vzponu Rusije, kot je npr. grožnje z jedrskim napadom,...

7 ZAKLJUČEK

Z diplomsko nalogo sem želel predstaviti koncept pametne obrambe, njegove začetke, povezavo z zvezo Nato, uporabo v praksi ter vključenostjo Slovenije v projekte pametne obrambe.

V ta namen sem zbral podatke iz literature ter jih proučil, strnil in predstavil v diplomski nalogi. Uporabil sem literaturo s strani mednarodnih institucij, članke strokovnjakov in različne zbornike, ki so mi služili pri pridobivanju podatkov.

Povezovanje držav je povezano z njihovim medsebojnim razumevanjem. Finančna kriza je dejavnik, ki vpliva na povezovanje držav z namenom zagotavljanja večje varnosti. V času, ko poteka krčenje obrambnih izdatkov, se države združijo v projektih, ki jim omogočajo najbolj racionalne rešitve, torej z manj denarja dobiti več. Povezovanje je običajno potekalo geografsko določeno, vendar je bila z uveljavitvijo koncepta pametne obrambe, ta meja zelo razširjena.

Povezovanje držav in skupni projekti na obrambnem in varnostnem področju postajajo ključen aspekt sodobne varnosti in predvsem nujna v času finančne krize, ki najhujše prizadene prav obrambne izdatke.

Predstavljeni podatki so pokazali, da je koncept pametne obrambe dober način spopadanja zveze Nato z vedno manjšimi vložki držav članic ter način povezovanja le – teh v namen zagotavljanja večje varnosti.

Skozi številke smo lahko videli, da velika večina držav članic ni več sposobna namenjati predvidenih 2 % BDP za namene obrambe, saj se zaradi globalne recesije proračuni klestijo na vseh področjih. Tako je bilo potrebno optimizirati vložen denar in delovanje zveze Nato. Koncept pametne obrambe je predstavljal način, kako bi to lahko uresničili.

Poleg tega se je iskalo rešitev glede dogodkov, ki so se odvijali tekom operacije v Libiji. Takrat se mnogo držav članic ni strinjalo z delovanjem oziroma vključitvijo zveze Nato v dogajanje v Libiji. Svoje nestrinjanje so pokazale z neudeležbo v operaciji v smislu vojaškega posredovanja, vendar so nekatere namenile svoj prispevek v obliki humanitarne pomoči. Poleg tega se je pokazalo pomanjkanje finančnih sredstev v nepravem času, saj je tekom operacije državam zmanjkalo streliva, goriva in ostalih pomembnih sredstev. Takrat je generalni sekretar zveze Nato pozval nedejavne članice k finančnemu prispevku, vendar države članice niso bile pripravljene k povečanju vojeva vložka. Poleg tega je prišlo do

izstopov do takrat še dejavnih članic. Takšna situacija je bila budnica za zvezo, saj je pokazala, da je potrebno nekaj spremeniti za izboljšanje povezanosti držav, ki lahko predstavlja močno »orožje«.

Postranski dejavnik bi bila lahko tudi konstantna trenja med zvezo Nato in Rusijo, ki se v zadnjih letih kažejo v obliki sporov glede raketnega ščita.

8 LITERATURA

1. Amparo, Giulia in Roccia Bruni. 2013. *Making NATO's Smart Defence Initiative Work. E - international relations students*. Dostopno prek: <http://www.eir.info/2013/03/25/making-natos-smart-defence-initiative-work/> (18. marec 2014).
2. Atlantic Organisation for Security. 2012. *How we pay for NATO?* Dostopno prek: <http://www.aofs.org/wp-content/uploads/2012/02/Paying-for-NATO.pdf> (23. julij 2014).
3. Boden, Martina. 2004. *Evropa naša preteklost in sedanost*. Ljubljana: Založba mladinska knjiga.
4. Braddon, Derek. 2009. *Kaj nas čaka? Obramba, proračuni in finančna kriza..* Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2009/FinancialCrisis/Defence-Budget-Financial-Crisis/SL/index.htm> (5. avgust 2014).
5. Brstovšek, Andrej in Knez Primož. 2014. Ob. 10. obletnici o skupnih projektih. *Dnevnik*, 23. januar. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/slovenija/ob-10-obletnici-o-skupnih-projektih> (25. februar 2014).
6. Ek, Carl. 2012. *NATO Common Funds Burdensharing: Background and Current Issues*. Dostopno prek: <http://fas.org/sgp/crs/row/RL30150.pdf> (23. julij 2014).
7. European Union External Action. 2014. *About CSDP – The Western European Union*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/csdp/about-csdp/weu/index_en.htm (7. julij 2014).
8. Evropski parlament. 2011. *Poročilo o vplivu finančne krize na obrambne sektorje držav članic EU (2011/2177(INI))*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0428+0+DOC+XML+V0//SL> (10. avgust 2014).
9. Garb, Gregor. 2012. *Vloga finančnih virov na izgradnjo obrambnih zmogljivosti v izbranih državah*. Zbornik, varnostna obveščevalna dejavnost. Dostopno prek:

- http://www.fvv.uni-mb.si/DV2012/zbornik/varnostno_obvescevalna_dejavnost/garb.pdf
(5. marec 2014).
10. Global Security. 2012. *Slovenia- Military Spending*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/si-budget.htm> (25. februar 2014).
  11. *International Institute for Strategic Studies*. Dostopno prek: <http://www.iiss.org/> (6. april 2014).
  12. Kvaternik, Sašo. 2004. *Stroški in koristi Republike Slovenije v zvezi Nato*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
  13. Mandel, Ernest. 1986. *Desetletje krize 1974 – 1984*. Ljubljana: Krt.
  14. Military Budget Data. 2014. *Slovenia*. Dostopno prek: <http://militarybudget.org/slovenia/> (20. april 2014).
  15. Melese, Francois. 2009. *Finančna kriza: podoben učinek kot teroristični napad?* Dostopno prek: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3Iy-i8BjeBcJ:www.nato.int/docu/review/2009/FinancialCrisis/Financial-terrorist-attack/SL/index.htm+&cd=2&hl=sl&ct=clnk&gl=si> (23. julij 2014).
  16. Ministrstvo za obrambo. 2007. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2006*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2006.pdf (23. julij 2014).
  17. --- 2010. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2009*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2009.pdf (23. julij 2014).
  18. --- 2012. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2011*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2011.pdf (23. julij 2014).

19. --- 2013. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2012*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2012.pdf (23. julij 2014).
20. Ministrstvo za obrambo. 2014a. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2013*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/pdf/ministrstvo/LP_MO_2013.pdf (23. julij 2014).
21. Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska. 2014b. *Mednarodne operacije in misije*. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-operacije-in-misije/> (19. marec 2014).
22. Ministrstvo za zunanje zadeve. 2014a. *Nato*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/nato/ (19. marec 2014).
23. --- 2014b. *Novi strateški koncept Nata*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/nato/novi_strateski_koncept_nata/ (7. julij 2014).
24. NATO. 2013. *Alliance Ground Surveillance (AGS)*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48892.htm (19. marec 2014).
25. Nato. 2014. *A layman's guide to NATO (common) funding*. Dostopno prek: http://www.nato.int/docu/briefing/nato_funding_final.pdf (23. julij 2014).
26. --- 2001. *Origins of the North Atlantic Treaty. NATO the first five years 1949-1954*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/archives/1st5years/chapters/1.htm#f> (18. julij 2014).
27. --- 2012a. *Multinational Projects*. Dostopno prek: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2012_10/20121008_media-backgrounder_Multinational-Projects_en.pdf (19. marec 2014).

28. --- 2012b. *Smart Defence*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84268.htm (19. marec 2014).
29. --- 2014. *NATO and Afghanistan*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_8189.htm? (5. avgust 2014).
30. Perlo-Freeman Sam in Solmirano Carina. 2014. *Trends in world military expenditure, 2013. SIPRI Fact Sheet*. Dostopno prek: http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=476 (20. april 2014).
31. Podgoršek Borut. 2009. *Aktiviranje enote za strateški zračni transport na Madžarskem-dopolnjeno*. Dostopno prek: http://sierra5.net/index.php?option=com_content&task=view&id=997 (24. marec 2014).
32. RTVSLO. 2013. *Rasmussen pozval članice Nata k povečanju izdatkov za obrambo*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/rasmussen-pozval-clanice-nata-k-povecanju-izdatkov-za-obrambo/302934> (24. marec 2014).
33. --- 2011. *Slovenija z vojaškimi silami v operaciji Nata v Libiji ne bo sodelovala*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/slovenija-z-vojaskimi-silami-v-operaciji-nata-v-libiji-ne-bo-sodelovala/259434> (24. marec 2014).
34. Security & Defence Agenda. 2011. *Reflections on the status and future of the transatlantic alliance*. Robert Gatess' final policy speech. Dostopno prek: <http://www.securitydefenceagenda.org/Contentnavigation/Library/Libraryoverview/tabid/1299/articleType/ArticleView/articleId/2774/Reflections-on-the-status-and-future-of-the-transatlantic-alliance.aspx> (30. januar 2014).
35. *Stockholm International Peace Research Institute*. Dostopno prek: <http://www.sipri.org/> (24. marec 2014).

36. ICTCLUSTER. 2014. *Smart defence projects and proposals*. Dostopno prek: http://ictcluster.bg/_Code/UserFiles/Files/Smart_Defence_Projects_and_Proposals-Full_Extrect.pdf (30. januar 2014).
37. Srdić, Milutin et al. 1975. *Ekonomski leksikon*. Beograd: Savremena administracija.
38. Šušteršič, Tomaž. 2002. *Kaj je Nato?* Ljubljana: Združenje Atlantski svet Slovenije (zanj dr. Anton Bebler).
39. Štor, Marko. 2002. *Največje ekonomske krize in njihov vpliv na svetovne kapitalske trge*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
40. The Atlantic Council Of the United States. 2012. *NATO in a New Era: 3/20/2012*. Dostopno prek: <http://www.atlanticcouncil.org/news/transcripts/nato-in-a-new-era-3-20-2012-transcript> (5. avgust 2014).
41. United States Department of State. 2014. *Milestones: 1945-1952 North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949*. Dostopno prek: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/nato> (18. julij 2014).
42. United States Senate Committee on foreign relations. 2012. *NATO: Chicago and Beyond*. Dostopno prek: http://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Ian_Brzezinski_Testimony.pdf (23. julij 2014).
43. Vovk, Tina. 2014. *Svet da za vojske bajne milijarde, Slovenija vse manj milijonov*. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/svet/2014/04/vojske_milijarde.aspx (15. april 2014).
44. Wikipedia. 2014. *Northrop Grumman RQ-4 Global Hawk*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Northrop_Grumman_RQ-4_Global_Hawk (19. marec 2014).

45. Zaborowski M., Demkó A. 2012. *Smart defence: Central European contribution. Transatlantic policy brief*. Dostopno prek: http://www.cepolicy.org/sites/cepolicy.org/files/attachments/07_-_tpb_smart_defence_-_central_european_contribution_2.pdf (19. marec 2014).
46. Zorc, Mateja. 2013. Gospodarska kriza v Sloveniji in ukrepi za izhod iz nje. *Zbornik 10. festivala raziskovanja ekonomije in managementa*, ur. Alen Ježovnik, str. 125 – 134. Koper – Celje - Škofja Loka: Univerza na Primorskem.